

بسم الله الرحمن الرحيم
والحمد لله القاصم الجبارين

اندیشکده قرار

تبدیل تهدیدها به فرصت‌ها یکی از اهداف اصلی مقاومت است. فهمیدن این فرصتی که در دل تهدیدها نهفته است، نیاز به مطالعاتی علمی، روش‌مند و در عین حال هدفمند و با دغدغه دارد. مطالعاتی ساختاریافته که به دنبال رسیدن به هدفی مشخص در میدان باشد، از پرداختن بیش از اندازه به کلیات و تحلیل‌های بدون مستندات دقیق اجتناب کند، محدودیت‌های میدانی را بشناسد و از اطناب آکادمیک اجتناب کند. اندیشکده قرار تلاش دارد این نیاز حیاتی جبهه مقاومت را برطرف سازد و به محلی برای همگرایی مطالعات ساختاریافته و هدفمند در زمینه مقاومت و استعمار در منطقه غرب آسیا تبدیل شود.

آشنایی با نیجریه و روابط آن با رژیم صهیونیستی

■ معرفی نیجریه

جمهوری فدرال نیجریه کشوری با مساحت ۹۲۳۷۶۹ کیلومتر مربع واقع در غرب آفریقا است. این قلمرو در سال ۱۹۱۴ در جریان استعمار انگلیس تشکیل شده و مهمترین حکومت پیش از آن خلافت اسلامی سوکوتو بوده که از اوایل قرن ۱۸ تا تهاجم استعمارگران به مدت یک قرن بر نیمه شمالی نیجریه امروز و همچنین بر مناطقی که به نام کامرون، بورکینافاسو و نیجر می‌شناسیم، حکومت می‌کرد. نیجریه فعلی در سال ۱۹۶۰ از انگلیس استقلال پیدا کرد. نیجریه با جمعیتی بیش از ۲۳۶ میلیون نفر به لحاظ جمعیت ششمین کشور جهان است و بیشترین جمعیت را در میان کشورهای آفریقایی دارد. در سال ۲۰۲۴ میانگین سنی مردم نیجریه ۱۹.۳ سال بوده است.^۱ بر اساس داده‌های سال ۲۰۱۸ حدود ۵۳ درصد جمعیت نیجریه مسلمان و حدود ۴۶ درصد مسیحی هستند.^۲ پایگاه مسلمانان، مناطق شمالی نیجریه و پایگاه مسیحیان مناطق جنوبی است.^۳

نیجریه بیش از ۲۵۰ گروه قومی و نژادی دارد که با بیش از ۵۰۰ زبان محلی صحبت می‌کنند. زبان رسمی نیجریه انگلیسی است.^۴ بر اساس اطلاعات سال ۲۰۱۸ تخمین سازمان سیا از نسبت جمعیتی اقوام نیجریه به شرح زیر است: هاوسا (Hausa) ۳۰ درصد، یوروبو (Yoruba) ۱۵.۵ درصد، ایگبو (Igbo/Ibo) ۱۵.۲ درصد، فولانی (Fulani) ۶ درصد، تیو (Tiv) ۲.۴ درصد، کانوری/بریری (Kanuri/Beriberi) ۲.۴ درصد، ایبیبیو (Ibibio) ۱.۸ درصد، ایجاو/ایزون (Ijaw/Izon) ۱.۸ درصد و ۲۴.۹ درصد سایر اقوام.^۵

نیجریه با نظام فدرالی اداره می‌شود و از ۳۶ ایالت نیمه‌مستقل تشکیل شده است. همچنین یک قلمرو نسبتاً کوچک فدرال در مرکز این کشور وجود دارد که ابوجا به عنوان پایتخت نیجریه در آن واقع شده است. لاگوس در جنوب غرب نیجریه به عنوان پرجمعیت‌ترین شهر آفریقا و بندر لاگوس به عنوان بزرگترین بندر آفریقا، مهمترین مرکز اقتصادی نیجریه است.

■ وضعیت اقتصادی

نیجریه بزرگترین اقتصاد آفریقا است. طبق آمار سال ۲۰۲۴، خدمات بزرگترین بخش اقتصاد نیجریه است که بیش از ۵۷ درصد از کل تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهد. پیش‌تاز بخش خدمات، بخش فناوری اطلاعات و

¹ <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/nigeria/#people-and-society>

² <https://www.statista.com/statistics/1203455/distribution-of-religions-in-nigeria/>

³ <https://www.worldatlas.com/articles/religious-beliefs-in-nigeria.html>

⁴ <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/nigeria/#people-and-society>

⁵ <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/nigeria/#people-and-society>

ارتباطات (ICT) است که بیش از ۱۰ سال است که به طور مداوم بیش از ۱۰ درصد از کل تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهد.^۶ کشاورزی که در گذشته بزرگترین بخش اقتصاد بوده، اکنون حدود ۲۳ درصد وزن دارد.^۷

با وجود تولید روزانه یک و نیم ملیون بشکه نفت، نفت خام و گاز طبیعی تنها حدود ۶ درصد از کل تولید ناخالص داخلی نیجریه را تشکیل می‌دهد.^۸ اما همین مقدار بیش از ۸۵ درصد صادرات نیجریه و حدود ۳۶ درصد از درآمد دولت فدرال را تشکیل می‌دهد.^۹ شرکت‌های شورون (Chevron)، شل (Shell)، اکسون موبیل (ExxonMobil) و توتال (TotalEnergies) از سال‌ها پیش از ۱۹۵۰ در صنعت نفت نیجریه فعال بوده‌اند و کماکان با ۸ تا ۱۶ هزار نفر نیروی کار فعالیت می‌کنند. «شرکت ملی نفت نیجریه» (Nigerian National Petroleum Corporation) نیز از ۱۹۷۷ تأسیس شده و با حدود ۱۰۰ تا ۶۰۰ نفر نیروی کار فعالیت می‌کند. گروه چینی سینوپک (Sinopec) نیز از دهه ۱۹۹۰ با زیرمجموعه خود به نام آداکس (Addax) در صنعت نفت نیجریه وارد شد. سایر شرکت‌های نیجریه‌ای مانند آردووا (Ardova) و میدوسترن (Midwestern) بر حوزه توزیع و بازارهای محلی تمرکز دارند.^{۱۰}

نیجریه به طور سنتی نفت خام را صادر و فراورده‌های نفتی را وارد می‌کرد، اما از سال ۲۰۲۴ با تأسیس «پالایشگاه دانگوت» (Dangote) با ظرفیت فرآوری ۶۵۰،۰۰۰ بشکه نفت خام در روز و تولید همین میزان بنزین به نظر می‌رسد وابستگی تمام عیار به فراورده‌های وارداتی محدود خواهد شد.^{۱۱} پالایشگاه دانگوت به عنوان بزرگترین پالایشگاه تک‌مرحله‌ای جهان توصیف می‌شود؛ تمام عملیات این پالایشگاه با یک سیستم تقطیر انجام می‌شود، و این به این معنی است که اگر یک مرحله از کار بیفتد، تولید به طور کامل متوقف می‌شود.

سطح فقر در لاگوس حدود ۱.۲ درصد است، در صورتی که در کل نیجریه حدود ۴۵ درصد مردم زیر خط فقر مطلق هستند^{۱۲} و این رقم در برخی ایالت‌ها به ۸۰ درصد می‌رسد!^{۱۳} به طور کلی یک سوم جنوب غربی نیجریه از لحاظ سطح فقر با شکاف بسیار بزرگی نسبت به مابقی نیجریه وضعیت بسیار خوبی دارد. در سال ۲۰۲۳ حدود ۸۷ میلیون نیجریه‌ای زیر خط فقر زندگی کرده‌اند که دومین جمعیت فقیر جهان پس از هند است.^{۱۴}

حدود ۴۰ درصد جمعیت نیجریه به برق و حدود ۶۰ درصد به اینترنت دسترسی ندارند.^{۱۵} ۴۳ درصد انرژی مصرفی نیجریه با سوزاندن چوب و زباله تأمین می‌شود.^{۱۶} نیجریه در مرگ و میر مادران در هنگام زایمان در رتبه

⁶ <https://thenationonline.net/telecoms-add-12-45-to-nigerias-gdp/>

⁷ https://microdata.nigerianstat.gov.ng/index.php/catalog/147/download/1157/Q4_2024_GDP_Report.pdf

⁸ https://microdata.nigerianstat.gov.ng/index.php/catalog/147/download/1157/Q4_2024_GDP_Report.pdf

⁹

https://nairalytics.com/indicator/GovernmentRevenueAndExpenditure?country=Nigeria&menu=Government&path=GovernmentRevenueAndExpenditure&subpath=Nigeria,Government,GovernmentRevenueAndExpenditure,Federation_Gross%20Revenue

¹⁰ <https://socialander.com/top-ten-oil-and-gas-companies-in-nigeria/>

¹¹ <https://www.businessweekly.co.zw/africas-richest-man-betting-21bn-on-oil-and-fertiliser/>

¹² <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/bae48ff2f2fc5a869546775b3f010735-0500062021/related/mpo-nga.pdf>

¹³ <https://pipmaps.worldbank.org/en/data/datatopics/poverty-portal/poverty-interactivemap?dataset=PovertyRate2.15&currentSliderValue=2018&country=Nigeria&iso3=NGA>

¹⁴ <https://www.worldbank.org/en/country/nigeria/overview#1>

¹⁵ <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/nigeria/#energy>

¹⁶ <https://www.iea.org/countries/nigeria>

سوم جهان، در مرگ و میر نوزادان در رتبه ۱۵ و در میانگین طول عمر با تقریباً ۶۲ سال در رتبه ۲۱۸ کشورهای جهان قرار دارد.^{۱۷} نیجریه در شاخص توسعه انسانی در رتبه هفتم بدترین کشورهای جهان است.^{۱۸}

همچنین نابرابری فضایی مناطق مختلف نیجریه چشمگیر است، به طوری که مناطق بهره‌مند حتی در مقایسه با کشورهای با درآمد متوسط رو به بالا وضعیت مطلوبی دارند، در حالی که مناطق محروم از میانگین کشورهای کم‌درآمد هم پایین‌تر هستند. در بیشتر مناطق نیجریه، به دلیل کارآمدی پایین دولت، ارائه خدمات محدود بوده و ناامنی و خشونت گسترده است. مشکلاتی مانند افزایش رویدادهای شدید آب و هوایی، به ویژه در مناطق شمالی کشور، به این چالش‌ها افزوده است.^{۱۹}

■ چالش‌های امنیتی

بوکوحرام و داعش در شمال شرق نیجریه، راهزنان و باندهای خلافکار در شمال غرب، جدایی‌طلبان صهیونیست در جنوب شرق و جنبش‌های مسلحانه در مناطق نفتخیز دلتای نیجر در جنوب نیجریه، از جمله چالش‌های امنیت داخلی دولت نیجریه هستند. از این میان دو مورد اخیر جالب توجه است:

■ جدایی‌طلبان صهیونیست در جنوب شرق نیجریه

این جنبش‌ها با هدف اعلامی تشکیل مجدد «جمهوری بیافرا» (Biafra) در جنوب شرقی نیجریه از سال ۲۰۱۰ تشکیل شده و با حملات ایذایی به نیروهای دولت نیجریه و تلاش برای جلب حمایت خارجی فعالیت می‌کنند. جمهوری بیافرا منطقه‌ای بود که در سال ۱۹۶۷ از نیجریه اعلام استقلال کرد و در سال ۱۹۷۰ پس از سه سال جنگ خونین با دولت نیجریه با حدود یک میلیون نفر تلفات و قحطی ناشی از محاصره، سرانجام تسلیم شد.

محل کشور سابق بیافرا در واقع محل سکونت قومی به نام ایگبو (Igbo) می‌باشد. این قوم با ۳۵ میلیون نفر جمعیت سومین قوم بزرگ در نیجریه است و تاریخ کهنی داشته است. گزارش‌های تاریخی حاکی از این است که بردگان ایگبو در میان برده‌داران آمریکا به روحیه سرکش خود معروف بوده و خودکشی برای رهایی از بردگی در میان آنها نسبت بالایی داشته است.^{۲۰} نقل است که در سال ۱۸۰۳ گروهی از بردگان ایگبو هنگام تخلیه کشتی بردگان در سواحل آمریکا شورش کرده و پس از کشتن برده‌داران با خواندن یک آواز محلی به سمت دریا رژه رفته و خود را غرق کرده‌اند. امروزه در سواحل ایالت جورجیای آمریکا در محل این واقعه یادبودی به نام «Igbo Landing» وجود دارد.

ایگبوها در جریان استعمار عمدتاً مسیحی شدند. جمعیت یهودیان ایگبو از ۵ هزار تا ۳۰ هزار نفر تخمین زده شده است. هرچند این جمعیت نسبت اندکی از ایگبوها هستند، اما ادعای بزرگ و تأثیرگذاری دارند. طبق اطلاعات

¹⁷ <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/nigeria/#people-and-society>

¹⁸ <https://www.worldbank.org/en/country/nigeria/overview#1>

¹⁹ <https://www.worldbank.org/en/country/nigeria/overview#1>

²⁰ Rucker, Walter C. (2006). *The River Flows on: Black Resistance, Culture, and Identity Formation in Early America*. LSU Press. p. 52.

موجود اولین بار در سال ۱۷۸۹ اولودو ایکویانو (Oludah Equiano) که یک برده آزاد شده و تحصیل کرده بود، با مقایسه آداب و سنن ایگبوها و یهودیان این احتمال را مطرح کرد که قوم ایگبو نیاکان یهودی داشته‌اند. امروزه هم یهودیان ایگبو ادعا می‌کنند که ایگبوها یکی از ده طایفه گم‌شده یهودیان هستند.

در اسرائیل هم این ادعا به صورت غیررسمی مطرح شده است. برای مثال هفته‌نامه عبری «این جهان» در تاریخ ۱۴ ژانویه ۱۹۷۰ در مطلبی با عنوان «مرگ اسرائیل آفریقایی» نوشته است «ایگبوها به عنوان یهودیان آفریقا شناخته می‌شوند».^{۲۱} شاید به همین خاطر بود که علی‌رغم اهمیت روابط با نیجریه، اسرائیل در جنگ داخلی نیجریه از بیافرا حمایت کرده و به جدایی‌طلبان سلاح داد.^{۲۲} جالب است که در سال ۱۹۷۱ در جریان سفر رئیس‌جمهور نیجریه به اسرائیل تعدادی از اعضای کنست با اشاره به نسل‌کشی در بیافرا به حضور او در اسرائیل اعتراض کردند.^{۲۳}

امروزه هم یهودیان نیجریه توسط برخی از گروه‌های یهودی ارتدکس حمایت شده، به آنها کمک مالی می‌شود و برای به رسمیت شناختن آنها تلاش می‌کنند. یکی از حامیان برجسته آنها «دانی لیمور» (Dani Limor) مأمور سابق موساد است که زمانی عملیاتی را برای انتقال مخفیانه یهودیان اتیوپیایی به اسرائیل از طریق سودان انجام داده بود. او از دهه ۱۹۸۰ از جوامع یهودی در نیجریه بازدید می‌کند.^{۲۴}

پس از گذشت ۳۰ سال از جنگ خونین سه ساله جدایی‌طلبان با دولت نیجریه که به انحلال بیافرا انجامید، زرمزه‌های جدایی‌طلبی مجدداً مطرح شد. «جنبش تحقق دولت/ایالت مستقل بیافرا» (Movement for MASSOB) (the Actualization of the Sovereign State of Biafra) که در سال ۱۹۹۹ تشکیل شد، یک جنبش مدنی غیرمسلحانه بود. اما در سال ۲۰۱۰ گروهی از اعضای این جنبش که مدعی بودند رهبری جنبش، فرصت‌طلب و سازشکار است، از این جنبش منشعب شده و گروهکی تشکیل دادند به نام «جنبش صهیونیستی بیافرا» (Biafra Zionist Movement)!

جنبش صهیونیستی بیافرا که چندی بعد نام خود را به «جبهه صهیونیستی بیافرا» (Biafra Zionist Front) تغییر داد، مدعی است که توسط اسرائیل و آمریکا پشتیبانی می‌شود.^{۲۵} رهبران این گروهک از سال ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۳ سه بار برای تسخیر مسلحانه مراکز دولتی جنوب شرق نیجریه اقدام کردند، هر سه بار دستگیر شدند و هر سه بار پس از چند سال آزاد شدند. اما در سال ۲۰۲۳ مجدداً همان نقشه را برای بار چهارم اجرا کردند و مجدداً دستگیر شدند!

²¹ <https://olam.eu-central-1.linodeobjects.com/pdfs/B-11689-D140170.pdf#page=27>

²² <https://www.nli.org.il/he/newspapers/mar/1970/02/05/01/article/24?&div=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

²³ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/ahr/1971/11/03/01/article/22?&div=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

<https://www.nli.org.il/he/newspapers/dav/1971/11/03/01/article/26?&div=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

²⁴ <https://www.bbc.com/news/world-africa-58917825>

²⁵ <https://brownpoliticalreview.org/2019/04/sun-still-rises-neo-biafran-secessionism-zionism-question-nigeria/>

این ناکامی‌ها از همان سال ۲۰۱۲ این گروهک را در فضای عمومی منطقه به حاشیه برد و توجهات به گروهک صهیونیست دیگری جلب شد که پایگاه خارجی محکم‌تری داشت: «گروهک مردم بومی بیافرا» (Indigenous People of Biafra (IPOB)).

بنیان‌گذار و رهبر گروهک IPOB یک یهودی به نام انامدی کانو (Nnamdi Kanu) است. او از سال ۲۰۰۹ «رادیو بیافرا» را در انگلیس راه‌اندازی کرده و در سال ۲۰۱۲ گروهک IPOB را تأسیس کرد. کانو در سال ۲۰۱۵ طی سفر به نیجریه دستگیر شد و در سال ۲۰۱۷ با ضمانت یکی از خاخام‌های ارشد یهودیان نیجریه آزاد شد. سپس بعد از یک سال ناپدید شدن، ظاهر شده و گفت که در اسرائیل است و جان خود را مدیون دولت اسرائیل و موساد است.^{۲۶}

طرفداران IPOB در مقاطع مختلف درگیری‌های خونینی با نیروهای دولت نیجریه داشته‌اند. نقطه عطف این درگیری‌ها در آگوست ۲۰۲۰ بود که دو نفر از نیروهای پلیس نیجریه و ۲۱ نفر از اعضای IPOB کشته شدند. چهار ماه بعد IPOB اعلام کرد یک گروه شبه‌نظامی به نام «شبکه امنیتی شرق» (Eastern Security Network (ESN)) تأسیس کرده است.

چند روز بعد ارتش نیجریه به منطقه اعزام شد و به مدت ۷ روز درگیری شدیدی بین دوطرف جریان داشت. پس از آن ESN یکطرفه اعلام آتش‌بس کرد و درگیری‌ها خاتمه یافت. اما بلافاصله IPOB به کلیه مقامات دولتی جنوب شرق نیجریه ۱۴ روز ضرب‌الاجل داد که از چرای احشام مسلمانان «فولانی» (Fulani) در زمین‌های ایگبوها جلوگیری کنند و طی همین مدت با حمله به گروهی از مسلمانان و کشتن احشام آنها و آتش‌زدن خانه‌های آنها خط و نشان کشید. نهایتاً مقامات منطقه به این خواسته گردن نهاده و چرای آزاد را ممنوع کردند.^{۲۷}

اسلام‌ستیزی یکی از شاخصه‌های اصلی ایگبوهاست و یکی از انگیزه‌های اصلی ایگبوها برای مخالفت با دولت نیجریه هم این ادعاست که مسلمانان در نیجریه قدرت را تسخیر کرده‌اند. در واقع افکار عمومی ایگبوها هر اتهامی را به مسلمانان روا می‌دارد، از اتهام تجاوز و قتل به چوپانان مسلمان تا اتهام عقب‌ماندگی و تمسخر وضعیت معیشتی و بهداشتی مسلمانان. یکی از موارد جالب طلبکاری ایگبوها از مسلمانان که مدیر روابط عمومی IPOB در بیانیه خود در تشریح از مقامات دولتی برای ممنوع کردن چرای گاوها به آن اشاره کرده این است که «مسلمانان نمی‌گذارند در مناطق آنها مشروبات الکلی بفروشیم، در حالی که این کار برای ما میلیون‌ها نایرا سود خواهد داشت.»^{۲۸}

هرچند جوامع یهودی هنوز مدعیات ایگبوها درباره نسب یهودی آنها را به رسمیت نشناخته‌اند، اما ماجرای گروهک‌های صهیونیست و حمایت اسرائیل از رهبر IPOB حاکی از آن است که رژیم صهیونیستی به ظرفیت‌های این قوم امیدوار است. در همین راستا در سال ۲۰۲۱ دولت نیجریه سه مستندساز اسرائیلی که با گذرنامه‌های فرانسوی و

²⁶ <https://www.timesofisrael.com/we-didnt-know-if-theyd-execute-us-full-saga-of-israeli-trio-held-in-nigeria/>

²⁷ <https://thenationonlineng.net/ipob-hails-southeast-governors-ban-on-open-grazing/>

²⁸ <https://thenationonlineng.net/ipob-hails-southeast-governors-ban-on-open-grazing/>

آمریکایی به نیجریه سفر کرده و با یهودیان ایگبو ارتباط گرفته بودند را به مدت ۲۰ روز بازداشت کرده و سپس از نیجریه اخراج کرد.^{۲۹}

گروهک IPOB علاوه بر اسرائیل سعی داشته حمایت آمریکا و به طور خاص دولت ترامپ را هم جلب کند. رهبران IPOB در انتخابات ۲۰۱۶ از ترامپ حمایت کرده و کانو پس از انتخابات طی نامه‌ای به ترامپ درخواست کرد همانگونه که او از جدایی انگلیس از اتحادیه اروپا حمایت کرد از استقلال بیافرا نیز حمایت کند.^{۳۰} در سال ۲۰۲۰ ترامپ در ماه‌های آخر ریاست جمهوری خود نیجریه را در لیست کشورهای ناقض آزادی مذهب قرار داد^{۳۱} و حزب جمهوری خواه ایالت آیوا رهبر IPOB را به عنوان مهمان ویژه به مراسم انتخاباتی ترامپ دعوت کرد.^{۳۲}

اعضای IPOB معتقدند آمریکا باید برای تضمین منافع شرکت‌های نفتی خود از آنها حمایت کند، زیرا IPOB می‌تواند در منطقه نفتخیز دلتای نیجر با حملات مسلحانه به شرکت‌های آمریکایی مقابله کند. تولید نفت شرکت‌های مستقر در نیجریه مانند شل (Shell)، شورون (Chevron) و اکسون موبیل (Exxon Mobil) در مقاطع مختلف توسط جنبش‌های مقاومت مسلحانه در دلتای نیجر با اختلال مواجه شده است.^{۳۳}

■ جنبش‌های مسلحانه در مناطق نفت خیز دلتای نیجر

در سال ۱۹۵۷ نفت در دلتای نیجر کشف شد و طی دو دهه بعدی شرکت‌های شل (Shell) و شورون (Chevron) در این منطقه فعالیت می‌کردند. در سال ۱۹۷۹ اصلاحیه قانون اساسی به دولت فدرال مالکیت و حقوق کامل بر تمام خاک نیجریه را اعطا کرد و همچنین اعلام کرد که غرامت زمین‌های تصرف‌شده «بر اساس ارزش محصولات کشاورزی در زمان تصرف آن تعیین می‌شود، نه بر اساس ارزش خود زمین.» در نتیجه دولت نیجریه بدون توجه به مردم بومی زمین منطقه را بین شرکت‌های نفتی توزیع کرده و در مقابل مبالغ ناچیزی به مردم پرداخت کرد.^{۳۴}

آلودگی کنترل نشده ناشی از فعالیت شرکت‌های نفتی بین‌المللی، محیط زیست مردم منطقه دلتای نیجر واقع در جنوب نیجریه را به طور فاجعه‌باری تخریب کرده است. علاوه بر آلودگی، تصرف زمین‌های منطقه به نفع شرکت‌های نفتی خارجی نیز باعث شده حق ماهیگیری یا کشاورزی از بسیاری از مردم بومی منطقه سلب شود. این جمعیت که عواقب استخراج نفت را متحمل شده‌اند، از درآمدهای نفتی هم سودی نمی‌برند. در نتیجه مردم منطقه از سه دهه پیش، ابتدا با روش‌های مسالمت‌آمیز و پس از سرکوب شدن توسط دولت، با مبارزه مسلحانه سعی می‌کنند با استثمار

²⁹ <https://www.timesofisrael.com/3-israeli-filmmakers-leave-nigeria-after-nearly-3-weeks-in-prison/>

³⁰ <https://www.voanews.com/a/nigeria-biafra-separatists-see-hope-donald-trump/3595549.html>

³¹ <https://saharareporters.com/2021/11/19/ipob-spent-millions-dollars-mislead-us-government-blacklist-nigeria-over-religious>

³² <https://www.vanguardngr.com/2020/02/ipob-commends-us-over-kanus-vip-invitation-to-trumps-rally-says-leader-not-a-terrorist/>

³³ <https://www.newsweek.com/nigeria-biafra-separatists-are-celebrating-donald-trumps-election-519550>

³⁴ <https://www.hrw.org/reports/1999/nigeria/nigeria0199.pdf>

شرکت‌های نفتی مقابله کنند. این مبارزات توانسته در مقاطع کوتاهی تولید نفت را متوقف کرده و در مقاطع بعضاً چند ساله حجم تولید را تا یک سوم کاهش دهد.^{۳۵}

اولین جنبش اعتراضی علیه شرکت‌های نفتی خارجی در سال ۱۹۹۲ توسط مردم اوگونی شکل گرفت. «جنبش برای بقای مردم اوگونی» (MOSOP) که توسط یک نویسنده و هنرمند از این قوم رهبری می‌شد به شرکت‌های نفتی ضرب‌الاجلی داد که ۱۰ میلیارد دلار غرامت بپردازند و از ادامه فعالیت تا حصول توافق دوطرفه با مردم بومی منطقه خودداری کنند و در غیر این صورت فعالیت آنها مختل خواهد شد.^{۳۶}

دولت نیجریه در واکنش به این تهدید طی سه سال با سرکوب مردم اوگونی ۲ هزار نفر را کشت و ۱۰۰ هزار نفر را آواره کرد و نهایتاً ۹ رهبر جنبش را به دار آویخت. بعدها در سال ۲۰۰۱ گرینپیس (Greenpeace) گزارش کرد شرکت شل به نیروهای نظامی نیجریه و شاهدان دادگاه رهبران جنبش اوگونی‌ها رشوه داده است.^{۳۷}

پس از این ماجرا قوم ایجاو (Ijaw) برخاست. «شورای جوانان ایجاو» (IYC) در سال ۱۹۹۸ تأسیس شد و تا سال ۱۹۹۹ سرکوب شد. از سال ۲۰۰۳ خیزش بزرگتری به وجود آمد. در کنار ده‌ها و بلکه بیش از صد گروه مسلح کوچک، دو جنبش «نیروی داوطلب مردمی دلتای نیجر» (NDPVF) و «بیداران دلتای نیجر» (NDV) در همین سال از درون شورای جوانان ایجاو سر برآوردند. از این مقطع جنبش‌های اعتراضی علاوه بر خرابکاری، به سرقت و قاچاق نفت از خطوط لوله، دزدی دریایی و گروگانگیری و باجگیری از نیروهای خارجی نیز روی آوردند و در نتیجه مبارزه برای آنها منافع کوتاه مدت ایجاد کرد؛ توجه به این عامل در تحلیل رفتار آتی آنها بسیار مهم است.

در چنین فضایی بود که نیروهای NDV حمایت برخی مقامات دولتی را کسب کردند و با نیروهای NDPVF وارد رقابت و درگیری شدند. NDPVF پس از قرار گرفتن در این موقعیت از سال ۲۰۰۴ هرگونه فعالیت سیاسی را کنار گذاشت و وارد جنگ تمام عیار با دولت نیجریه شد.^{۳۸}

یک شخصیت تأثیرگذار در جنبش‌های دلتای نیجر رهبر NDPVF «الحاجی مجاهد آساری دوکوبو» (Alhaji Mujahid Dokubo-Asari) است که به عنوان یک قهرمان منطقه‌ای از او یاد می‌شود. برای شناخت بهتر جنبش‌های دلتای نیجر خوب است اندکی در شخصیت «حاجی مجاهد» تأمل کنیم.

دوکوبو که در خانواده‌ای مسیحی متولد شده بود، در سنین جوانی مسلمان شد. همین نکته در مقایسه با جنبش‌های صهیونیست و اسلام‌ستیز ایگبوها، امیدها به جنبش‌های دلتای نیجر را تا حدودی زنده می‌کند. اما باید توجه داشت که تصویر یک مسلمان نستوه از «حاجی مجاهد» گمراه‌کننده است.

³⁵ <https://web.archive.org/web/20090720004429/http://www.cfr.org/publication/12920/>

³⁶ <https://web.archive.org/web/20160303190424/http://www.nigerianmuse.com/nigeriawatch/oputa/OputaVolumeTwo.pdf>

³⁷ <https://web.archive.org/web/20120317080635/http://archive.greenpeace.org/toxics/reports/shellreport.pdf>

³⁸ <https://www.hrw.org/legacy/backgrounder/africa/nigeria0205/nigeria0205.pdf>

دوکوبو پس از سالها مبارزه در سال ۲۰۱۲ در طرح صلح دولت پذیرفت که در ازای دریافت سالانه ۱۰ میلیون دلار امنیت خطوط انتقال و تأسیسات نفتی را تأمین کند.^{۳۹} او در سال ۲۰۱۳ اعلام کرد در اعتراض به عدم پذیرش «جمهوری ایجاو» توسط نیجریه، تابعیت نیجریه‌ای خود را لغو کرده و تابعیت کشور بنین را می‌پذیرد و سرمایه‌های خود را به بنین انتقال می‌دهد. او هم‌اکنون در شهر کوتونو (Cotonou) در بنین ساکن است.^{۴۰} علی‌رغم همه این مسائل، این تصور همواره وجود داشته که دوکوبو کماکان در مبارزات دلتای نیجر نقش آفرینی می‌کند.

به هر حال موضع‌گیری و عقیده منسجمی در دوکوبو دیده نمی‌شود. برای مثال او هرچند مسلمان است، اما در مصاحبه‌ای در سال ۲۰۱۷ به صراحت مسلمانان شمال را به خاطر فقر و مشکلات بهداشتی تمسخر کرده و در مقابل از جنبش صهیونیستی IPOB حمایت کرد.^{۴۱} جالب است که در مقابل، همان طور که اشاره کردیم در سال ۲۰۱۶ اعضای IPOB به آمریکا وعده مهار جنبش‌های دلتای نیجر را داده بودند.^{۴۲} «حاجی مجاهد» در سال ۲۰۲۱ در اتحاد با صهیونیست‌های ایگبو با هدف تشکیل بیافرا شورش کرد^{۴۳}؛ هرچند سه ماه بعد با رهبر IPOB اختلاف پیدا کرد و به او گفت: «انملندی کانو! من در دسته تو نیستم! به خاطر این کار، مطمئناً تو را سرنگون خواهیم کرد. من این امپراتوری شیطنانی را که مانعی برای احیای بیافرا است، نابود خواهیم کرد!»^{۴۴}

لذا باید گفت هرچند «حاجی مجاهد» با شرکت‌های استعمارگر غربی مبارزه می‌کند، اما فهمی از عمق استکبار و امپریالیسم نداشته و درک او از سطح تعارضات قومیتی فراتر نرفته است.

اما مهمترین جنبش مسلحانه دلتای نیجر «جنبش آزادی‌بخش دلتای نیجر» (Movement for the Emancipation of the Niger Delta (MEND)) است. این جنبش که از سال ۲۰۰۶ عملیات‌های خود را آغاز کرده، جنبشی غیرمتمرکز است که رهبری و مرکزیت آشکاری ندارد. هرچند در مقطعی برای آزادی «حاجی مجاهد» و یک رهبر دیگر از قوم ایجاو دولت را تحت فشار قرار داد، اما شواهدی وجود ندارد که این جنبش تحت امر این رهبران بوده یا به قومیت خاصی پایبند باشد. در یکی از بیانیه‌های آغازین خود MEND به صراحت از «اتحاد تمام گروه‌های مسلح دلتای نیجر»^{۴۵} سخن گفته است.

رویکرد مبارزاتی MEND بعضاً با عبارت «منبع-باز» (open-source) توصیف شده است، زیرا با فرآیند توسعه اشتراکی غیرمتمرکز در صنعت نرم‌افزار مشابهت دارد. این رویکرد باعث می‌شود نوآوری و انتقال تاکتیک‌های جدید از سلولی به سلول دیگر بدون وابستگی به سلسله مراتب آسیب‌پذیر رهبری و با سرعت انجام شود. یک افسر سابق «مقابله با تروریسم» نیروی هوایی آمریکا که در حوزه نرم‌افزار فعالیت دارد، در سال ۲۰۰۷ در مصاحبه‌ای در مورد ظهور «چریک‌های منبع-باز»، اظهار کرد که «MEND حتی چریک‌های خود را به میدان نمی‌فرستد. آنها برای انجام

³⁹ <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304019404577420160886588518>

⁴⁰ <https://naijagists.com/asari-dokubo-denounces-his-nigerian-citizenship-relocates-to-benin-republic/>

⁴¹ <https://saharareporters.com/2017/07/09/asari-dokubo-biafran-soc-okenwa>

⁴² <https://www.newsweek.com/nigeria-biafra-separatists-are-celebrating-donald-trumps-election-519550>

⁴³ <https://www.thecable.ng/nobody-can-stop-us-asari-dokubo-announces-formation-of-biafra-government/>

⁴⁴ <https://saharareporters.com/2021/06/15/biafra-struggle-how-nnamdi-kanu-asari-dokubo-fell-out>

⁴⁵ <https://www.gamji.com/article5000/NEWS5521.htm>

عملیات‌ها متخصصان و جنگجویان خود را عمدتاً از باندهای جنایتکار و فرقه‌های جنگجویان قبیله‌ای استخدام می‌کنند.^{۴۶}

اوج فعالیت‌های MEND از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۳ بود، هرچند اخیراً در سال ۲۰۲۵ با انجام چند عملیات تداوم و امکان اوج‌گیری مجدد فعالیت خود را نشان داد. اما در سال ۲۰۱۶ اوج مبارزات به نام دو گروه جدید ثبت شد: «انتقام جویان دلتای نیجر» (Niger Delta Avengers (NDA)) و «فرمان عدالت دلتای نیجر سبز» (The Niger Delta Greenland Justice Mandate (NDGJM)).

از سال ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۵ فضای دلتای نیجر نسبتاً آرام بود، به استثنای سال ۲۰۲۱ که گروهی متعلق به «حاجی مجاهد» (Niger Delta People's Salvation Force) برای تشکیل بیافرا با صهیونیست‌های ایگو متحد شده و شورش کردند. اما از اوایل سال ۲۰۲۵ چند حمله به تأسیسات نفتی منطقه از جمله توسط جنبش MEND ثبت شده^{۴۷} که نشان می‌دهد این آتش زیر خاکستر همچنان روشن است. جالب است بدانیم که MEND در چند مورد اقدام به گروگانگیری تاجران اسرائیلی نیز کرده است.^{۴۸}

■ روابط نیجریه و اسرائیل

در نظرسنجی مرکز تحقیقاتی آمریکایی پیو (Pew) از ۲۴ کشور که در ۱۹ فروردین ۱۴۰۴ انجام شده، نیجریه با ۵۰ درصد نگاه مثبت به اسرائیل در مقابل ۳۸ درصد نگاه منفی، به همراه کنیا و هند تنها کشورهایی بودند که اکثریت پاسخ‌دهندگان آنها به اسرائیل نگاه منفی نداشتند، در حالی که حتی در آمریکا پاسخ‌دهندگان نسبت به اسرائیل ۵۲ درصد نگاه منفی و ۳۲ درصد نگاه مثبت داشتند.^{۴۹}

در بهمن ۱۴۰۳ وزیر خارجه نیجریه و سفیر اسرائیل در نیجریه گفتگو کردند. وزیر خارجه نیجریه در این دیدار «بر ارتباطات مردم-با مردم برای مؤثر واقع شدن دیپلماسی تأکید کرده و اشتیاق خود را به روابط نزدیک‌تر بین دو ملت و پشت سر گذاشتن محدودیت‌ها ابراز کرد.» در ابتدای دیدار فوق وزیر خارجه نیجریه در فوریه ۲۰۲۵ در مورد حمله ۷ اکتبر ۲۰۲۳ با اسرائیل ابراز همدردی کرد و گفت: «حملات ۷ اکتبر برای اکثر مردم بسیار تکان‌دهنده بود. آنچه اتفاق افتاد لکه ننگی وحشتناک بر پیشانی بشریت بود. هیچ‌کس نمی‌توانست تصور کند که چنین وضعیتی در قرن بیست و یکم ممکن است رخ دهد.» او در مورد وضعیت غزه به این دو جمله اکتفا کرد: «حقیقت این است که در غزه مشکلات بشردوستانه‌ای وجود دارد، بنابراین ما مشتاقیم بدانیم که آینده غزه چه خواهد شد.»^{۵۰}

⁴⁶https://web.archive.org/web/20070703102113/http://blog.wired.com/defense/2007/05/q_tell_me_a_lit.html

⁴⁷ <https://thedefensepost.com/2025/04/13/militant-groups-attacks-nigeria/>

⁴⁸ <https://www.timesofisrael.com/israeli-kidnapped-in-nigeria-ransomed-by-employer/>
<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3589264,00.html>

⁴⁹ <https://www.pewresearch.org/short-reads/2025/06/03/most-people-across-24-surveyed-countries-have-negative-views-of-israel-and-netanyahu/>

⁵⁰ <https://nigerianpanorama.com/news/nigeria-israel-consider-joint-commission-dialogue-to-enhance-bilateral-ties/>

روابط نیجریه و اسرائیل از نیمه دوم دهه ۱۹۵۰ آغاز شد. در آن زمان نیجریه همراه بسیاری از مستعمرات اروپا به سمت خودمختاری و استقلال حرکت می‌کردند. همزمان دولت اسرائیل خود را به عنوان هم‌سرنوشت مستعمرات و پیشکسوت راه استقلال و بازسازی معرفی می‌کرد و با ارائه کمک‌هایی در زمینه کشاورزی، صنعت و امنیت سعی می‌کرد در آفریقای جذاب نفوذ کند.

در سالهای ۱۹۵۷ تا ۱۹۶۰ وزرای مختلف نیجریه از اسرائیل بازدید کردند^{۵۱} و در سال ۱۹۶۰ دو کشور روابط رسمی را آغاز کردند. چند ماه پس از افتتاح کنسولگری اسرائیل، دولت فدرال نیجریه یک توافقنامه همکاری و کمک‌های فنی با اسرائیل امضا کرد، اما ایالت شمالی نیجریه که اکثریت مسلمان داشت از به رسمیت شناختن توافقنامه خودداری کرد.^{۵۲}

در ۱ اکتبر ۱۹۶۰ اسرائیل هیئتی را برای شرکت در مراسم اعلام استقلال نیجریه اعزام کرد. ریاست این هیئت را موشه دایان به عنوان وزیر کشاورزی اسرائیل برعهده داشت و نامه تبریک بن‌گوریون و یک کلینیک سیار را به دولت نیجریه هدیه داد.^{۵۳} سفیر اسرائیل در نیجریه همراه سفرای چهار کشور دیگر اولین گروه سفرا بودند که استوارنامه خود را به دولت نیجریه تسلیم کردند.^{۵۴}

در طول دهه ۱۹۶۰ و آغاز دهه ۱۹۷۰ صدها کارشناس و داوطلب اسرائیلی تحت عنوان کمک به توسعه در زمینه‌های کشاورزی، آموزش، پزشکی و فناوری به نیجریه اعزام شدند.^{۵۵} متقابلاً صدها نفر از فعالان و متخصصان نیجریه‌ای، از جمله کشاورزان، دانشگاہیان، دانشجویان، پزشکان، مهندسان و فعالان اجتماعی جهت آموزش به اسرائیل فرستاده شدند.^{۵۶} جالب است که یک اسرائیلی به نام «موشه بیت‌حلیوی» اولین مربی تیم فوتبال نیجریه بود.^{۵۷}

در نوامبر ۱۹۷۱، رئیس‌جمهور نیجریه به همراه رئسای جمهور کامرون، کنگو و سنگال به منظور میانجیگری در توافق صلح بین اسرائیل و مصر به فلسطین اشغالی سفر کردند.^{۵۸} در جریان این سفر تعدادی از اعضای کنست در

⁵¹https://www.hamichlol.org.il/%D7%99%D7%97%D7%A1%D7%99_%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C%E2%80%93%D7%A0%D7%99%D7%92%D7%A8%D7%99%D7%94?_cf_chl_rt_tk=aiOum1iiKZJuP5AhHjLSxnVR8ked7PCuycSIYchIOW-1753192793-1.0.1.1-5VB1EvTGQ9yAGqCUKmcZczEjuHADD9FUhxEB1suW7zY

⁵² <https://www.nli.org.il/he/newspapers/lmrv/1960/06/23/01/article/13?&dliiv=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI--1>

⁵³ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/lmrv/1960/09/30/01/article/23?&dliiv=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI--1>

⁵⁴ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/lmrv/1960/10/05/01/article/36?&dliiv=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI--1>

⁵⁵ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/ahr/1960/02/03/01/article/50?&dliiv=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁵⁶ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/haretz/1963/03/28/01/article/71?&dliiv=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁵⁷ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/lmrv/1960/09/09/01/article/118?&dliiv=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁵⁸ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/mar/1971/09/03/01/article/257?&dliiv=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

اعتراض به «نسل کشی بیافرا» خواستار اخراج رئیس جمهور نیجریه از اسرائیل شدند.^{۵۹} رژیم صهیونیستی پیشتر در جنگ داخلی سه ساله نیجریه از ۱۹۶۷ تا ۱۹۷۰ به صورت غیررسمی از جدایی طلبان بیافرا حمایت کرده و به آنها سلاح داده بود.^{۶۰}

در ۲۶ اکتبر ۱۹۷۳ نیجریه همراه اکثر کشورهای آفریقا در اعتراض به تجاوزات رژیم صهیونیستی به مصر روابط دیپلماتیک با اسرائیل را قطع کردند.^{۶۱} در نوامبر ۱۹۷۵ نیجریه از قطعنامه ۳۳۷۹ مجمع عمومی سازمان ملل که بیان می کند «صهیونیسم نژادپرستی است» حمایت کرد.

اما با وجود قطع روابط، بازرگانان و شرکت های اسرائیلی به طور گسترده در نیجریه به فعالیت خود ادامه دادند، از جمله شرکت های «سولل بونه» (Solel Boneh)، «صنایع کور» (Koor Industries) و «اشستروم» (Ashstrom).^{۶۲} در سال ۱۹۸۴، هیئتی از رهبران قبایل نیجریه به فلسطین اشغالی سفر کرده و با رئیس جمهور و نخست وزیر اسرائیل دیدار کردند.^{۶۳} در همان سال طی یک تلاش ناموفق برای ربودن وزیر حمل و نقل سابق نیجریه، دو تن از بازداشت شدگان، تجار اسرائیلی ساکن نیجریه بودند و گزارش هایی مطرح شد که این افراد اعضای موساد بوده اند.^{۶۴}

نهایتاً در سال ۱۹۹۱، وزیر امور خارجه نیجریه برای گفتگو در مورد تجدید روابط به فلسطین اشغالی سفر کرد.^{۶۵} و روابط دیپلماتیک از سر گرفته شد. در آوریل ۱۹۹۳ سفارت اسرائیل در ابوجا بازگشایی شد و به دنبال آن نیجریه نیز سفارت خود را در اسرائیل بازگشایی کرد.

در سال ۲۰۰۳ وزارت خارجه اسرائیل انجمن دوستی نیجریه-اسرائیل را با شرکت حدود ۲۰۰۰ مهمان محلی در لاگوس افتتاح کرد. هدف اعلامی این انجمن ارتقای روابط بین دو کشور و به ویژه در زمینه مذهبی است «که هر ساله در سفر هزاران شهروند نیجریه ای به اسرائیل برای زیارت سرزمین مقدس منعکس می شود.»^{۶۶}

در نوامبر ۲۰۱۲ نیجریه از قطعنامه ۶۷/۱۹ مجمع عمومی سازمان ملل متحد جهت عضویت فلسطین در سازمان ملل حمایت کرد. یک سال بعد رئیس جمهور نیجریه در سفر به فلسطین اشغالی با نخست وزیر اسرائیل، بنیامین

⁵⁹ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/ahr/1971/11/03/01/article/22?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁶⁰ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/dav/1971/11/03/01/article/26?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁶¹ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/mar/1970/02/05/01/article/24?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁶² <https://www.nli.org.il/he/newspapers/mar/1973/10/26/01/article/34?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁶³ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/hadashot/1984/07/09/01/article/12?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁶⁴ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/hadashot/1984/08/20/01/article/23.1?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁶⁵ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/hadashot/1984/07/08/01/page/5/>

⁶⁶ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/hadashot/1991/08/02/01/article/15?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁶⁶ http://mfa.gov.il/MFAHEB/AboutUs/DiplomaticUpdates/Pages/israel_nigeria.aspx

نتانیاهو دیدار کرد و با ابراز قدردانی از کمک‌های اسرائیل به نیجریه، خواستار ادامه ارتقای روابط سیاسی و اقتصادی دو کشور شد.^{۶۷}

در سال ۲۰۱۴ که نیجریه عضو موقت شورای امنیت سازمان ملل بود یک رأی‌گیری برای به رسمیت شناختن کشور فلسطین برگزار شد. رأی نیجریه در این مورد تعیین‌کننده بود و می‌توانست با رأی مثبت قطعنامه را تصویب کند. اما دولت نیجریه با رأی ممتنع زحمت و تو را از دوش آمریکا برداشت. نتانیاهو رسماً از این رأی نیجریه تشکر کرد و از آن ابزاری برای تحقیر فلسطینیان ساخت.^{۶۸}

■ روابط اقتصادی

روابط اقتصادی دو کشور از نیمه دوم دهه ۱۹۵۰ آغاز شد، زمانی که چندین شرکت اسرائیلی شروع به فعالیت در نیجریه کردند، از جمله: شرکت حمل‌ونقل دریایی «زیم» (Zim)^{۶۹} و دو شرکت تاهال (Tahal) و مکوروت (Mekorot) در حوزه منابع آب^{۷۰} و همچنین شرکت «سول بونه» (Solel Boneh) در حوزه ساخت و ساز^{۷۱} که از آن زمان تاکنون در ده‌ها پروژه ساختمانی و زیربنایی مشارکت داشته است.^{۷۲} در همین زمینه‌ها شرکت‌های تجاری مشترک نیز مانند شرکت ساختمانی «نیجرسول» (Nigersol) و «شرکت توسعه منابع آب نیجریه» (Nigerian Water Resource Development Company) بین اسرائیل و دولت وقت ایالت غربی نیجریه در سال ۱۹۵۹ تأسیس شد.^{۷۳}

شرکت‌های صهیونیستی «صنایع کور» (Koor Industries) در حوزه صنعت و «اشستروم» (Ashstrom) در حوزه ساخت و ساز نیز در نیجریه فعال بوده‌اند و این فعالیت‌ها حتی در مدتی که روابط دیپلماتیک قطع شده بود هم ادامه داشت.^{۷۴} طی سال‌ها ده‌ها شرکت اسرائیلی دیگر در نیجریه در زمینه‌های مختلف زیرساختی، فناوری‌های پیشرفته، ارتباطات و کشاورزی فعالیت کرده‌اند.

در سال ۲۰۰۶ مجمع تجاری نیجریه-اسرائیل برای گسترش روابط تجاری در حال توسعه بین دو کشور در ابوجا افتتاح شد. در همان سال دو کشور طی تفاهم‌نامه‌ای متعهد شدند در مورد مسائل سیاسی و اقتصادی که متضمن منافع مشترک دو طرف است، تماس‌های منظمی داشته باشند. دور اول رایزنی‌ها در نوامبر ۲۰۰۶ در بیت‌المقدس برگزار شد.^{۷۵}

⁶⁷ http://mfa.gov.il/MFAHEB/PressRoom/Pages/Nigerian_President_Jonathan_visits_Israel_281013.aspx

⁶⁸ <https://www.timesofisrael.com/pm-thanks-african-leaders-for-thwarting-palestinian-un-bid/>

⁶⁹ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/hbkr/1956/04/18/01/article/75?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁷⁰ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/haretz/1959/12/21/01/article/18?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁷¹ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/haretz/1959/02/03/01/article/52?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁷² <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000141127>

⁷³ <https://www.jstor.org/stable/45341312>

⁷⁴ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/hadashot/1984/07/09/01/article/12?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

⁷⁵ <https://www.themarket.com/0000017f-db15-df0f-a17f-df578c8d0001>

نیجریه از سال ۲۰۲۱ صادرات نفت به اسرائیل را آغاز کرد. ارزش این صادرات تا سال ۲۰۲۳ به ترتیب ۸۷، ۲۱۳ و ۵۵۲ میلیون دلار بوده و به عبارتی در دو سال متوالی نزدیک به دو و نیم برابر رشد داشته است.^{۷۶} باتوجه به اینکه چنین رشدی را در صادرات نفت گابن به رژیم صهیونیستی نیز مشاهده می‌کنیم، به نظر می‌رسد رژیم در واردات نفت بر منطقه غرب آفریقا متمرکز شده است. در سال ۲۰۲۳ نیجریه ۱۷ درصد و گابن ۲۱ درصد واردات سالیانه نفت رژیم را تأمین کرده‌اند. همچنین طبق آمار موجود از اکتبر ۲۰۲۳ تا جولای ۲۰۲۴ گابن ۲۲ درصد، نیجریه ۹ درصد و کنگو ۶ درصد و مجموعاً ۳۷ درصد واردات نفت به اسرائیل را تأمین کرده‌اند.^{۷۷}

اخیراً در فوریه ۲۰۲۵ وزیر خارجه نیجریه و سفیر اسرائیل در نیجریه در مورد افزایش روابط در حوزه‌های تجارت، امنیت، کشاورزی، بهداشت، آموزش و فیلم‌سازی گفتگو کردند. وزیر خارجه نیجریه در این دیدار خطاب به سفیر رژیم صهیونیستی گفت: «حجم تجارت دویست و پنجاه میلیون دلاری فعلی که به آن اشاره کردید، چیزی نیست. ما امیدواریم که سرمایه‌گذاران بالقوه ما به اسرائیل بروند و فرصت‌های صادرات به این کشور را بررسی کنند. ما خواستار همکاری‌های بیشتر هستیم و از همکاری‌های فعلی در حوزه امنیت خوشحال هستیم.»^{۷۸}

■ روابط امنیتی

اسرائیل اولین بار در سال ۱۹۶۶ به نیجریه سلاح داد.^{۷۹} چند ماه بعد جنگ داخلی نیجریه با منطقه بیافرا آغاز شد و اسرائیل از بیافرا حمایت کرده و به جدایی طلبان سلاح داد.^{۸۰}

در مارس ۲۰۰۶ یک قرارداد تسلیحاتی بزرگ به مبلغ حدود ۲۵۰ میلیون دلار بین اسرائیل و نیجریه امضا شد. طی این قرارداد دولت نیجریه برای کنترل مناطق نفتخیز دلتای نیجر از شرکت «آئروناتیکس» (Aeronautics) متعلق به وزارت جنگ اسرائیل پهنادهای اطلاعاتی خریداری کرد.^{۸۱} همزمان یک دلال اسرائیلی دو شناور نظامی مستعمل نیروی دریایی اسرائیل را به قیمت ۲۵ میلیون دلار به نیروی دریایی نیجریه فروخت. چندی بعد اعلام شد که هزینه واقعی این دو کشتی حدود ۱۰ میلیون دلار بوده و نیجریه‌ای‌ها گفتند که به آنها وعده شناورهای نو داده شده بود.^{۸۲}

در سال ۲۰۱۳ سه تبعه لبنانی-نیجریه‌ای در شهر کانو در شمال نیجریه دستگیر شدند که مقادیری سلاح از آنها کشف شده بود. یکی از ایشان به جرم واردات و نگهداری سلاح‌های ممنوعه به دو حبس ابد محکوم شد و دو نفر دیگر آزاد شدند. افراد آزاد شده بعداً گزارش کردند که در ایام بازداشت، نیروهای نیجریه ۱۴ روز آنها را در اختیار ۶ بازجوی اسرائیلی قرار داده‌اند.^{۸۳} در همان سال دستگیری یک گروه سه نفره از شیعیان نیجریه که از مراکز اسرائیلی

⁷⁶ <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/nga/partner/isr?selector541id=2023>

⁷⁷ <https://oilchange.org/wp-content/uploads/2024/08/behind-the-barrel-august-2024-v3.pdf>

⁷⁸ <https://nigerianpanorama.com/news/nigeria-israel-consider-joint-commission-dialogue-to-enhance-bilateral-ties/>

⁷⁹ Levey, "Israel, Nigeria and the Biafra civil war" (2014), p. 266.

⁸⁰ <https://www.nli.org.il/he/newspapers/mar/1970/02/05/01/article/24?&div=none&e=-----he-20--1--img-tx1N%7ctxTI-----1>

⁸¹ <https://www.haaretz.co.il/0000017f-ea8a-d4cd-af7f-ebfa30c20000>

⁸² <https://www.haaretz.co.il/0000017f-f086-df98-a5ff-f3af22320000>

⁸³ <https://www.timesofisrael.com/mossad-interrogated-us-hezbollah-suspects-tell-nigerian-court/>

و آمریکایی در لاگوس اطلاعات جمع‌آوری می‌کردند نیز گزارش شده است و ادعا شده که اطلاعات برای طرف ایرانی ارسال می‌شده.^{۸۴}

طبق گزارش رسانه‌های اسرائیلی رژیم صهیونیستی در همان سال ۲۰۱۴ قصد داشته هلیکوپترهای مستعمل کبرا را به نیجریه بفروشد اما «آمریکا به دلیل نگرانی از اینکه دولت نیجریه اقدامات کافی برای جلوگیری از تلفات غیرنظامیان در جنگ مداوم خود با گروه تروریستی اسلامگرای بوکوحرام انجام نمی‌دهد، این توافق را لغو کرد.»^{۸۵}

در سال ۲۰۱۸ گزارش‌هایی توسط افشاگران منتشر شد که نشان می‌داد اسرائیل اطلاعات رئیس‌جمهور و مقامات دولت نیجریه را هک می‌کرده.^{۸۶}

در سال‌های اخیر رابطه نیجریه با «فرماندهی آفریقای ایالات متحده» (U.S. AFRICOM) نیز در فضای نیجریه بحث‌برانگیز بوده است. آمریکا این فرماندهی را در سال ۲۰۰۷ تأسیس کرد. حوزه مسئولیت این فرماندهی کل قاره آفریقا بجز کشور مصر است، ولی مقر آن در اشتوتگارت آلمان است. در سال ۲۰۲۱ محمدو بوهاری، رئیس‌جمهور نیجریه، در گفتگو با وزیر خارجه آمریکا از ایالات متحده خواست که در مورد جابجایی مقر «افریکام» از اشتوتگارت آلمان به آفریقا تجدید نظر کند تا این فرماندهی به محل عملیات نزدیک‌تر باشد، و به عبارتی آمادگی خود را برای میزبانی از مقر «افریکام» اعلام کرد.^{۸۷}

این در حالی است که رئیس‌جمهور سابق نیجریه، عمرو یارادوا، در سال ۲۰۰۷ صراحتاً اعلام کرد که اجازه نخواهد داد پایگاه «افریکام» در نیجریه مستقر شود و همچنین با تأسیس هرگونه پایگاهی از این دست در غرب آفریقا مخالف است. همزمان آفریقای جنوبی و لیبی هم با مخالفت خود را با تأسیس پایگاه «افریکام» اعلام کردند و تنها لیبی‌ها بود که برای میزبانی از این پایگاه اعلام آمادگی کرد.^{۸۸}

همانطور که اشاره کردیم اعلام تمایل محمدو بوهاری به انتقال پایگاه «افریکام» به آفریقا در نیجریه بحث‌برانگیز شد. در ژوئن ۲۰۲۱ روزنامه‌نگار برجسته نیجریه‌ای اونیکاچی وامبو (Onyekachi Wambu) در تحلیلی با اشاره به سرنوشت لیبی و نقش بی‌ثباتی‌های آن در تسلیح و تقویت گروه‌های تروریستی نظیر بوکوحرام، موضع رئیس‌جمهور نیجریه را از جنس اشتباهات پیش‌استعماری دانسته که منجر به استعمار شد. او استقرار پایگاه «افریکام» را باعث تضعیف حاکمیت نیجریه و در جهت گسترش استعمار نوین ارزیابی می‌کند.^{۸۹}

با این همه در می ۲۰۲۵ وزیر دفاع نیجریه در دیدار با نماینده «افریکام» بر تعهد نیجریه به تقویت همکاری نظامی با فرماندهی ایالات متحده در آفریقا (AFRICOM) برای تقویت عملیات ضد شورش و ارتقای ثبات منطقه‌ای

⁸⁴ <https://www.timesofisrael.com/nigeria-busts-cell-plotting-attack-on-israelis/>

⁸⁵ <https://www.timesofisrael.com/us-said-to-block-israeli-arms-deal-with-nigeria/>

⁸⁶ https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/cambridge-analytica-whistle-blower-israeli-spy-firm-hacked-nigeria-president/

⁸⁷ <https://www.icirigeria.org/insecurity-buhari-wants-us-to-relocate-military-base-to-africa/>

⁸⁸ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7251648.stm>

⁸⁹ <https://newafricanmagazine.com/26188/>

تأکید کرد. او از نقش «افریکام» در حمایت از تلاش‌های امنیتی نیجریه تمجید کرد و روابط دفاعی نیجریه و ایالات متحده را «ستونی حیاتی» برای امنیت ملی و صلح منطقه‌ای توصیف کرد.^{۹۰}

در روز قدس ۲۰۲۵ سربازان نیجریه به تظاهرات حمایت از فلسطین در پایتخت نیجریه حمله کرده و با شلیک مستقیم ۱۲ نفر را کشتند و چندین نفر را زخمی کردند.^{۹۱}

■ فهرست برخی از شرکت‌ها و نهادهای اسرائیلی یا مرتبط با اسرائیل فعال در نیجریه

- شرکت «زیم» (Zim) در حوزه حمل‌ونقل دریایی.^{۹۲}
- شرکت تاهال (Tahal) در حوزه منابع آب^{۹۳}
- شرکت مکوروت (Mekorot) در حوزه منابع آب^{۹۴}
- شرکت «سولل بونه» (Solel Boneh) در حوزه ساخت و ساز^{۹۵}
- شرکت مشترک «نیجرسول» (Nigersol) که میان اسرائیل و دولت وقت ایالت غربی نیجریه در سال ۱۹۵۹ تأسیس شد.^{۹۶}
- «شرکت توسعه منابع آب نیجریه» (Nigerian Water Resource Development Company) که مشترکاً میان اسرائیل و دولت وقت ایالت غربی نیجریه در سال ۱۹۵۹ تأسیس شد.^{۹۷}
- شرکت «صنایع کور» (Koor Industries) در حوزه صنعت که حتی در مدت قطع روابط دیپلماتیک فعالیت می‌کرده.^{۹۸}
- شرکت «اشستروم» (Ashstrom) در حوزه ساخت و ساز نیز حتی در مدت قطع روابط دیپلماتیک فعالیت می‌کرده.^{۹۹}

^{۹۰} <https://authorityngr.com/2025/05/01/nigeria-to-deepen-ties-with-u-s-africom-to-end-insecurity-matawalle/>

^{۹۱} https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/nigerian-army-blames-pro-palestinian-protesters-for-deadly-clashes-in-abuja/

^{۹۲} <https://www.nli.org.il/he/newspapers/hbkr/1956/04/18/01/article/75?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

^{۹۳} <https://www.nli.org.il/he/newspapers/harets/1959/12/21/01/article/18?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

^{۹۴} <https://www.nli.org.il/he/newspapers/harets/1959/12/21/01/article/18?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

^{۹۵} <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000141127>

<https://www.nli.org.il/he/newspapers/harets/1959/02/03/01/article/52?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

^{۹۶} <https://www.jstor.org/stable/45341312>

^{۹۷} <https://www.jstor.org/stable/45341312>

^{۹۸} <https://www.nli.org.il/he/newspapers/hadashot/1984/07/09/01/article/12?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

^{۹۹} <https://www.nli.org.il/he/newspapers/hadashot/1984/07/09/01/article/12?&dliw=none&e=-----he-20--1--img-txIN%7ctxTI-----1>

- گروه «پوینتک» (Pointec Group) که در سال ۱۹۸۹ تأسیس شده و در حوزه‌های متنوعی از جمله فناوری‌های نظامی، امنیتی، سایبری، نفت و گاز، انرژی، کشاورزی، عمرانی، سلامت و آموزش فعالیت می‌کند. دفتر این گروه در لاگوس نیجریه، هرتزیای اسرائیل و آتلانتای آمریکا قرار دارد.^{۱۰۰}
- شرکت «ردکو نیجریه-اسرائیل» (רדקו ניגריה - ישראל בע"מ RAADECO NIGERIA ISRAEL) که در سال ۱۹۹۷ تأسیس شده و در عسقلان اشغالی ثبت شده است.^{۱۰۱} حوزه خاصی برای فعالیت این شرکت اعلام نشده، ولی شرکت دیگری به نام «تجهیزات و صنایع ردکو» (רדקו - חברה לציוד ותעשיות בע"מ) در تلاویو ثبت شده که پمپ‌های صنعتی و خانگی، تجهیزات شبکه فاضلاب و بشکه می‌فروشد.^{۱۰۲}
- شرکت «ای-ای-کنسالتینگ» (AA-Consulting) که در حوزه امنیت اطلاعات در سال ۲۰۰۱ دفتر خود را در نیجریه افتتاح کرد. دفتر اصلی این شرکت در رامات گان قرار دارد.^{۱۰۳}
- «شرکت مشترک اسرائیل-نیجریه» (ישראל - ניגריה ג'וינט קומפאני בע"מ) که در سال ۲۰۰۸ تأسیس شده و در اشدود اشغالی ثبت شده است. هدف این شرکت «مشارکت در هرگونه فعالیت قانونی» اعلام شده است.^{۱۰۴}
- شرکت «ویجیسکوپ» (Vigiscope) که در حوزه امنیت داخلی نیجریه در سال ۲۰۰۸ توسط یک نیجریه‌ای ساکن آلمان تأسیس شد و از تأمین تجهیزات امنیتی تا آموزش نیروی انسانی ارائه خدمات می‌کند. صفحه رسمی این شرکت از همکاری گسترده با اسرائیل، آمریکا، آلمان، هنگ کنگ و چین خبر می‌دهد.^{۱۰۵}
- شرکت «مرکز پزشکی نیجریه» (מידע לל מרכז רפואי ניגריה (אייז'! א.ם. סי. אן) בע"מ MEDICAL CENTER NIGERIA (H.M.C.N) LTD. که در سال ۲۰۱۰ در هرتزیای تأسیس شده، ولی اطلاعاتی از فعالیت‌های آن در نیجریه یافت نشد.^{۱۰۶}
- «مرکز خباد» (Chabad Center) در ابوجا که در سال ۲۰۱۲ تأسیس شد و شامل یک کنیسه، یک مدرسه یهودی، یک حوزچه آب مقدس (Mikveh) و یک فروشگاه حلال یا «کوشر» (Kosher) می‌باشد.^{۱۰۷}
- «مرکز خباد» (Chabad Center) در لاگوس، مرکز اقتصادی و پرجمعیت‌ترین شهر آفریقا، در سال ۲۰۲۰ در این شهر تأسیس شده و یازدهمین شعبه دائمی خباد در منطقه جنوب صحرای آفریقا است.^{۱۰۸}

¹⁰⁰ <https://pointecgroup.com/>

¹⁰¹ <https://israeli-companies.com/hevra/%D7%9E%D7%99%D7%93%D7%A2-%D7%A2%D7%9C-%D7%A8%D7%93%D7%A7%D7%95-%D7%A0%D7%99%D7%92%D7%A8%D7%99%D7%94-%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C-%D7%91%D7%A2%D7%9E/>

¹⁰² <https://1823-il.all.biz/goods>

¹⁰³ <https://aa-consult.com/about-us/>

¹⁰⁴ <https://israeli-companies.com/hevra/%d7%9e%d7%99%d7%93%d7%a2-%d7%a2%d7%9c-%d7%99%d7%a9%d7%a8%d7%90%d7%9c-%d7%a0%d7%99%d7%92%d7%a8%d7%99%d7%94-%d7%92%d7%95%d7%99%d7%a0%d7%98-%d7%a7%d7%95%d7%9e%d7%a4%d7%90%d7%a0%d7%99-%d7%91%d7%a2/>

¹⁰⁵ <https://vigiscope.com/>

¹⁰⁶ <https://israeli-companies.com/hevra/%d7%9e%d7%99%d7%93%d7%a2-%d7%a2%d7%9c-%d7%9e%d7%a8%d7%9b%d7%96-%d7%a8%d7%a4%d7%95%d7%90%d7%99-%d7%a0%d7%99%d7%92%d7%a8%d7%99%d7%94-%d7%90%d7%99%d7%99%d7%a5-%d7%90%d7%9d-%d7%a1%d7%99-%d7%90%d7%9f/>

¹⁰⁷ <https://www.jewishnigeria.com/>

¹⁰⁸ <https://www.jns.org/largest-city-in-africa-gets-its-first-full-time-rabbi/>